

Скляр Н. В.

Студентка 1-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Звягіна І.Н., старший викладач, ФСП НТУУ «КПІ»

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ РЕЧЕЙ В СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ

Речі - основний вид об'єктів цивільних прав в залежності від їх цільового призначення і правового режиму. Згідно зі ст. 179 Цивільного кодексу України речі є предметом матеріального світу, щодо яких можуть виникати цивільні права та обов'язки. Тому цивільне право розглядає речі як предмети споживання, засоби виробництва, предмети природи як у натуральному стані, так і створені людською працею, тому що вони можуть бути у володінні людини, служити для задоволення її потреб. Отже, речі є основою речового права.

Вагому роль в дослідженні питань виникнення речей як основи речового права мають праці науковців римського права в Україні Підпригори О.А., Харитонова Є.О., Орача Є.М, Макарчука В.С., Лещенка В.С. та ін.

В Цивільному кодексі введена самостійна глава 13 «Речі. Майно», у якій законодавчо дано поняття речі та майна, здійснено класифікацію цих об'єктів, тож актуальним є звернутися до римського приватного права, щоб зрозуміти глибину рецепції римського приватного права у сучасному цивільному законодавстві України.

З позиції римського приватного права під речами розумілося все, що оточувало людину, могло бути об'єктом речового права, містило в собі певну вартість, але римське право відрізняло поняття речі й товару, що не збігалось за правовим змістом. Товаром міг бути об'єкт, який на момент продажу ще не було, а річ – це лише щось наявне в цей момент.

Основним є поділ речей на речі божественного права і людського права. До першої групи належали речі, що належали богам (храми, місця для поховань тощо), а до групи людського права відносилися наступні поділи.

Варто зазначити поділ речей на публічні та приватні. До перших відносили

речі, які не могли бути об'єктом власності приватної особи (повітря, озеро, державна земля, театри, бані тощо), з ними не вчинялися цивільно-правові дії, а приватні – ті, які можуть бути об'єктом приватної власності

Речі, що у своїй будові мають одну матеріальну субстанцію, є простими, а вже поєднані речі – складними. Слід зауважити, що з точки зору сучасності така класифікація поділу речей може бути використана лише частково.

Тільки для Риму був характерний поділ речей на тілесні та безтілесні. Речі, що мали матеріальну субстанцію і можна було до них доторкнутися – тілесні, а ті, що не мали такої субстанції, їх не можна було відчутися на дотик - безтілесні (право вимоги, право спадкування тощо). Тобто, у сучасному розумінні мова йде про певне право – спадкове, зобов'язальне тощо.

Також римським розмежуванням речей був їх поділ на манципні і не манципні. До манципних відносили найважливіші та найцінніші речі в господарстві (раби, худоба тощо). Для них було встановлено спеціальну процедуру відчуження, а саме для вчинення купівлі-продажу запрошувалися вагар з терезами і не менш як 5-7 свідків. Передача права власності здійснювалася з виконанням певних ритуальних дій в присутності свідків. Цей обряд отримав назву манципації. Усі інші речі – неманципні.

Отже, суть манципації полягала в тому, що свідки засвідчували факт переходу від відчужувача до набувача права власності на речі.

В часи римського права була поширена класифікація речей на родові та індивідуально-визначені, яка полягала у виявленні господарського значення речі. Якщо для власника мали значення лише кількісні характеристики: вага, міра, тобто загальні родові ознаки, це – річ родова. Якщо для нього важливими були не родові ознаки, а індивідуальні властивості, ознаки, відмінності речі, це – річ індивідуально-визначена.

Варто зазначити поділ речей на подільні та неподільні. Якщо речі можна було поділити будь-яким методом, способом, і вони не втрачали свого господарського призначення та вартості – подільні; якщо при поділі вони втрачали зазначених характеристик - неподільні.

Ще один поділ – це речі споживні і не споживні; споживчі - ті, що при їх

використання фізично зникали. Речі, які служили людям протягом тривалого часу, вважалися не споживними. В процесі одноразового використання вони не зникали, але при тривалому - поступово зношувалися.

Отже, в результаті дослідження вчень про речі, римські юристи стали розглядати їх як одне ціле – майно, під яким розуміли сукупність речей, прав і обов'язків власника, а також боргів особи. У цивільному праві України термін «майно» вживається в декількох значення, зокрема, під майном розуміють окрему річ або сукупність речей, в тому числі цінні папери та гроші. Терміном «майно» охоплюється сукупність майнових прав, що належать конкретній особі. Також термін «майно» використовується у нормах, що визначають частку не тільки майнових прав, а й обов'язків.

Як доцільно зауважує Харитонов Є.О., що римське право є основою для юридичних наук, особливо для цивільного права, є однією з підвалин сучасної європейської цивілізації.

Підсумовуючи викладене, можемо прийти до висновку, що розглянутий поділ речей у Стародавньому Римі внаслідок значної абстрактності виявив надзвичайну життєвість, не втративши в цілому практичного значення й у наш час.